

STRUKTURA SPOŁECZNA W ORGANIZACJACH SZTUK WALKI

Perspektywę teoretyczną dla niniejszego studium współtworzą socjologia sztuk walki i antropologia sztuk walki¹. Stąd przyjmujemy język pojęciowy, czyli ustalenia definicyjne. Problem i cel opracowania odnoszą się do opisu struktury społecznej, charakterystyki pozycji w tej strukturze, w szkołach i organizacjach sztuk walki; jak się owa struktura przedstawia i jakie zachodzą tendencje zmian. Rzecz dotyczy zwłaszcza pojedynczego *dojo* – sali ćwiczeń oraz pozycji w organizacjach działających na forum międzynarodowym. Przyjęto metodologię stosowaną w badaniach tego rodzaju fenomenów społeczno-kulturowych. Jest to zwłaszcza analiza szerokiego dyskursu, w tym literatury przedmiotu i tekstów popularyzatorskich². Autor od ponad 30 lat działa w krajowych i międzynarodowych organizacjach sztuk walki i sportów walki (przeważnie pochodzenia japońskiego, ale nie tylko), toteż możliwe było zastosowanie metody obserwacji uczestniczącej. Jest to głównie obserwacja jawna funkcjonowania różnych szkół i klubów, stowarzyszeń i federacji. Analiza literatury przedmiotu wskazuje, że problemy uczestnictwa i społecznej stratyfikacji w sztukach walki były już podejmowane, aczkolwiek przez nielicznych autorów³. Wiemy, że sztuki walki są uprawiane w wielu krajach przez ludzi ze wszystkich warstw, różnych statusów i profesji. Jednakże prace te pomijały istotne kwestie, specyficzne dla grup ćwiczących sztuki walki. Wyjaśnijmy najpierw, co jest specyficznego dla środowiska

¹ D. Bolelli (2008), *On the Warrior's Path. Philosophy, Fighting, and Martial Arts Mythology*, Berkeley; W.J. Cynarski (2012), *Antropologia sztuk walki. Studia i szkice z socjologii i filozofii sztuk walki*, Rzeszów; Tenże (2012), *Socjologia sztuk walki. Przyczynek do ujęcia semiotycznego*, *Rzeszowskie Studia Socjologiczne*, nr 1, ss. 236-260.

² J. Krippendorff (2004), *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*, Thousand Oaks.

³ W.J. Cynarski (2013), *Stratyfikacja społeczna w sztukach walki*. W: Z. Dziubiński, M. Lenartowicz [red.], *Kultura fizyczna a różnice i nierówności społeczne*, Warszawa, ss. 123-132; R. Llopis-Goig (2015), *A Sociological Analysis of Martial Arts in Spain. A Focus on the Recent Evolution, Characteristics and Social Profile of Judo, Karate and Taekwondo Practitioners*, *Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology*, t. 15, nr 1, ss. 23-30; W.B. Messaoud (2015), *Social Representations of Karate Among Young People*, *Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology*, t. 15, nr 4, ss. 39-48.

sztuk walki w odróżnieniu od innych postaci sportu lub kultury fizycznej. Co charakteryzuje grupę *aikido* lub *hapkido*, w odróżnieniu od zespołów (sekcji, drużyn) sportowych?

Refleksje ogólne

Członkowie grupy ćwiczącej są stale w drodze. To jest droga sztuk walki, zwana *budo*. Innymi słowy jest to przechodzenie od pozycji ucznia do pozycji mistrza-nauczyciela; ciągłe dążenie do mistrzostwa, nie tylko technicznego. Uczniowie odróżniają się zewnętrznie kolorami pasów, która to kolorystyka jest przyjmowana specyficznie w różnych organizacjach sztuk walki. Czarny pas potwierdza zwyczajowo osiągnięcie poziomu mistrzowskiego. Mistrzostwo musi być potwierdzone odpowiednim certyfikatem – potwierdzeniem osiągnięcia dojrzałości i umiejętności. Posiadacz stopnia 1 dan nie jest jeszcze żadnym mistrzem. Dopiero posiadacz stopnia 8 lub 9 dan i tytułu *hanshi* to mistrz-profesor. Certyfikaty potwierdzające osiągnięty poziom podpisują mistrzowie wysokiej rangi, gwarantując swym autorytetem poziom mistrzostwa (technicznych umiejętności) w danej sztuce i człowieczeństwa osoby promowanej. W przeciwieństwie do sportu, mistrzostwo w sztuce walki jest ostateczne⁴.

Oczywiście, nie wszyscy dochodzą do stopni i tytułów mistrzowskich. Chyba że mówimy o szkołach skrajnie skomercjalizowanych, gdzie stopień mistrzowski uzyskiwany jest przez adeptów po dwóch latach. W szkołach zorientowanych tradycyjnie konieczny jest zwykle trening minimum dziesięcioletni⁵. Jeśli pomiędzy debiutantem a posiadaczem stopnia 4 dan jest około 20 lat ciągłej praktyki, to powstaje jakby różnica pokoleń. Ta różnica powoduje, że nauczyciel (jap. *sensei*, kor. *sabun*) zyskuje dodatkowy autorytet związany z różnicą wieku.

Michel Rosenbaum pisze o „rytuale przejścia i nowoczesnym systemie rang”⁶. Na tej drodze mistrz jest jednocześnie przewodnikiem. *Sensei* (nauczyciel) dba o rozwój osobowy ucznia, by stawał się on lepszym człowiekiem. Jest to zupełnie inna relacja, niż między trenerem a zawodnikiem w sportach walki (zapasy, boks, kick-boksing)⁷ W sztukach walki bez rywalizacji sportowej (*aikido*, *hapki-*

⁴ R.J. Maroteaux, W.J. Cynarski (2002-2003), On Philosophy of Japanese Martial Arts – Questions and Answers, *Ido – Ruch dla Kultury / Movement for Culture*, t. 3, ss. 48-55.

⁵ W.J. Cynarski, L. Sieber, M. Kudłacz, P. Telesz (2015), *A Way to Mastery. Mastery in Martial Arts, Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology*, t. 15, nr 1, ss. 16-22.

⁶ M. Rosenbaum (2002), *Fighting Arts. Their Evolution from Secret Societies to Modern Times*, Boston, ss. 74-79.

⁷ Tak zgodnie wskazują między innym: F. Fredersdorf (1986), *Japanische Budo-Disziplinen und Abendländische Bewegungskultur. Entstehung, Verbreitung und Aneignung Kulturfremerder*

do, *WingTsun*) ćwiczący rywalizują o stopnie i związaną z tym pozycję w grupie. Potwierdzeniem ich osiągnięć są zdobywane w drodze egzaminów stopnie techniczne. Oczywiście również charakter i osobowość decydują o sympatiach i antypatiach. Zaawansowani zdobywają stopnie i uprawnienia instruktorskie. W tym celu muszą oni opanować program nauczania danej szkoły. Specyfika drogi do mistrzostwa w danej sztuce walki określona jest przez konieczność zdobywania kolejnych stopni lub licencji. Dopiero ten, kto zdobył wszystkie stopnie techniczne, czyli nauczył się wszystkiego, może być uznawany za mistrza⁸. Licencja *menkyo kaiden* potwierdza opanowanie wszystkiego, czego uczy dana szkoła. Ale dopiero tytuł *hanshi* w danej sztuce walki, przy stopniu 8-10 dan, wskazuje na poziom mistrza-profesora np. w *karate*. Jeszcze wyższy jest tytuł *meijin*, który uzyskuje niewielu posiadaczy stopnia 10 dan. Ale do tego dochodzą nieliczni. Większość adeptów osiąga tylko stopnie uczniowskie *kyu* lub ich odpowiedniki. Poszczególne poziomy zaawansowania mają swoje atrybuty – stroje, kolory pasów itd. W niektórych szkołach i organizacjach już zdobycie zielonego pasa jest sukcesem. Gdzie indziej względnie łatwo uzyskiwany jest czarny pas, nawet przez osoby niepełnoletnie. Badane są indywidualne drogi do mistrzostwa⁹ Spójność grup, gdzie zaistniały mocne więzi wśród osób kultywujących daną sztukę walki, powoduje długotrwałe czynne uczestniczenie w działalności danej szkoły. Zwłaszcza, gdy funkcjonuje w niej przyjazna, niemal rodzinna atmosfera. Główny mistrz jest patriarchalnym przywódcą, liderem społeczności szkoły (niekiedy może to być kobieta). Poniżej w hierarchii znajdują się jego asystenci i instruktorzy różnej rangi, studenci zaawansowani i początkujący.

Trzy wzorce, trzy przykłady

Struktura konfucjańska szkół chińskich

Rodzina kung-fu. W szkołach *wushu/kung-fu* występują relacje wynikające z etyki konfucjańskiej – na wzór rodziny. Jest to szereg zależności i powinności w relacjach młodszy syn – starszy syn, siostra wobec brata, dzieci wobec rodzi-

Sportarten am Beispiel Japanischer Kampfkünste, Berlin; J.K. Harasymowicz (2000), Od sportów walki do sztuki życia. W: R.M. Kalina, W. Jagiełło [red.], *Wychowawcze i uytylitarne aspekty sportów walki*, Warszawa, ss. 33-36.

⁸ W.J. Cynarski (2002), Mistrzostwo w dalekowschodnich sztukach walki, *Sport Wyczynowy*, nr 1-2, ss. 96-106.

⁹ W.J. Cynarski, S. Cieszkowski (2009), Indywidualna droga do mistrzostwa w sztuce walki – analiza wybranych przypadków, *Przegląd Naukowy Kultury Fizycznej UR*, t. XII, nr 4, ss. 394-397; W.J. Cynarski i wsp. (2015), *A Way to Mastery*, dz. cyt.

ców etc. Główny Mistrz – to głowa rodziny, cała reszta zaś to uczniowie różnej rangi (wg zaawansowania). Już zaawansowany uczeń może być instruktorem.

Sifu – to nauczyciel, z konfucjańską pozycją ojca. *Sihing* – to dziadek, nauczyciel nauczyciela. Czyli np. dla ćwiczącego bezpośrednio pod kierunkiem Grand Mastera Kernspechta, jest on dla niego *sifu*. A jego mistrz-nauczyciel, GM Leung Ting, jest *sihing*. Jest to ustalone na zasadzie indywidualnej relacji ucznia/studenta z nauczycielem. Nauczyciel naszego nauczyciela godzien jest szczególnego szacunku. Niezależnie od tego przyznawane są stopnie uczniowskie, instruktorskie i mistrzowskie, do dwunastego włącznie. Oprócz tytułu GM (Grand Master) ustalono tytuł Great Grand Master, który należałby się mistrzowi Yip Man z Hongkongu, nauczycielowi Leung Tinga, a także sławnemu Bruce'owi Lee. Powyższy opis dotyczy organizacji stylu WingTsun *kung-fu*, szkół Leung Tinga i Kernspechta¹⁰. GM Leung Ting prowadzi w Hongkongu swoją szkołę w wersji bardziej tradycjonalistycznej, podczas gdy Kernspecht dokonał pewnych modyfikacji sfery technicznej i taktycznej i naucza głównie w Europie. Natomiast w kwestii relacji społecznych w grupach ćwiczących, jest to funkcjonowanie na tych samych zasadach. Wpływ konfucjańskiej etyki społecznej powoduje, że nauczanie *kung-fu* staje się – podobnie jak japońskie *budo* – systemem edukacyjnym o znaczących walorach wychowawczych¹¹.

W stosunku do relacji w małych szkołach dawnych Chin, społeczność dużej organizacji stylu WingTsun, jaką jest EWTO – European WingTsun Organisation, działa na znacznie bardziej komercyjnych zasadach. W tej sytuacji główny mistrz musi być także sprawnym menadżerem i biznesmenem. Model chiński przewiduje – upraszczając – pozycje ucznia i mistrza. Uczeń staje się mistrzem, uzyskując prawo do prowadzenia własnej szkoły. Podobnie wygląda to w szkołach tajskich, wietnamskich, filipińskich i malezyjskich sztuk walki. Dość często towarzyszy temu zastosowanie gradacji stopni, wzorowanej na japońskim systemie *kyu-dan*.

Ryu-ha w Japonii

Uczeń i mistrz. System licencji *menkyo*, typowy dla dawnych szkół japońskich sztuk walki, tzw. *ryu-ha*, funkcjonuje w bezpośredniej relacji nauczyciela i jego studenta. Niekiedy jest to tzw. *uchi-deshi* – wewnętrzny uczeń, który mieszka, pracuje i uczy się sztuki walki u swego mistrza. Ale specyfika systemu edu-

¹⁰ K.R. Kernspecht (2014), *Inner WingTsun*, EWTO-Verlag.

¹¹ Por. X. Yao (2009), *Konfucjanizm*, Kraków; M. Theeboom, J. Vertonghen (2011), 'It is Like a Finger Pointing Away to the Moon' Teaching Martial Arts to Children. W: W.J. Cynarski, K. Obodyński, N. Porro [red.], *Sport, Bodies, Identities and Organizations: Conceptions and Problems*, Rzeszów, ss. 68-79.

kacyjnego *menkyo* jest nie zawsze taka sama. Przykładowo, sens *menkyo* w szkołach Hakko-ryu i Okuyama-ryu wyjaśniany jest następująco: „Nauczanie w tym systemie odbywa się poprzez sesje zajęciowe, obejmujące dane partie materiału, usystematyzowane w taki sposób, by odkrywać przed studentem kolejne etapy wiedzy zawartej w szkole. Na zakończenie tego swoistego kursu adepci otrzymują stopień lub tytuł (w zależności od etapu) i jego potwierdzenie, bez względu na to, czy byli najlepsi, czy najgorsi w grupie. Dopiero późniejsze postępowanie ma określić stopień zrozumienia tej partii materiału przez ucznia. Daje mu to możliwość przemyślenia, pełniejszego zrozumienia wiedzy, którą mógł zdobyć. Czy tego dokona, zależy tylko od niego”¹².

Tu jakby nie ma progu wymagań lub wzorca mistrzowskiej techniki, któremu trzeba sprostać. W dawnych czasach posiadane umiejętności sprawdzało pole walki, w sporcie są to zawody, w wielu zaś szkołach sztuk walki funkcjonujących do dziś – ciężkie egzaminy na każdy stopień. Czy można przyznawać kolejne licencje za sam udział w szkoleniu lub staż treningowy? W szkołach Takeda-ryu Nakamura-ha, Takeda-ryu Maroto-ha i Idokan Yoshin-ryu uwzględnia się również postęp względny adepta. Ale wyższe stopnie i licencje *menkyo* uzyskują tylko ci, którzy osiągnęli wystarczająco wysoki poziom umiejętności według oceny eksperckiej. Przy stopniach mistrzowskich dochodzi do tego ocena osobowości i charakteru kandydata, jego postępowania w życiu i zasług dla szkoły. Ponadto kolejne licencje lub stopnie mistrzowskie w *ido* można uzyskać dopiero po zdobyciu stopni mistrzowskich w drodze egzaminów teoretycznych i praktycznych w dwóch lub więcej różnych sztukach walki (np. w *jujutsu* i *iaido*). Potwierdzone umiejętności dają możliwość pracy w roli instruktora. Jak podaje Meik Skoss, „Iso Matoemon Masayuki, główny mistrz piątej generacji, zmarł nie ustalwszy następcy”¹³. Obecnie mistrzowie (*shihan*), którzy uzyskali w szkole Tenjin Shin’yo-ryu *jujutsu* licencję *menkyo kaiden*, uczą w licznych liniach przekazu. Aby samodzielnie nauczać, trzeba właśnie uzyskać formalne prawo do samodzielnego nauczania.

Organizacje nowego budo

„Japońska szkoła” to skrót myślowy na określenie systemu hierarchicznego i edukacyjnego. Cechuje go silnie akcentowany system starszeństwa *senpai-kohai*, system *kyu-dan* oraz tytuły mistrzowskie. Tego rodzaju relacje hierarchiczne występują w szkołach sztuk walki (i w całych społeczeństwach) koreańskich

¹² Z. Liszkiewicz (2000), Wychowawczy aspekt tradycyjnej, japońskiej formy przekazu i oceny w sztukach walki – *menkyo*. W: R.M. Kalina, W. Jagiełło [red.], dz. cyt., ss. 37-39.

¹³ M. Skoss (1997), Tenjin Shin’yo-ryu Jujutsu. W: D. Skoss [red.], *Classical Warrior Traditions of Japan*, Berkeley Heights, New Jersey, ss. 121-141.

i japońskich. Japońska organizacja IMAF – International Martial Arts Federation – zrzesza entuzjastów japońskich sztuk walki z wielu krajów świata. Ćwiczą tu uczniowie i mistrzowie różnej rangi. Owe rangi nadaje IMAF – jej poszczególne komisje (*aikido, judo, karate, kobudo* etc.). Są to zarówno stopnie – techniczne i honorowe, tytuły (*renshi, kyoshi, hanshi, meijin*) i licencje instruktorskie. Za egzaminy i potwierdzenia uzyskanych kompetencji (certyfikaty) trzeba dość drogo płacić, pomimo że IMAF jest organizacją *non-profit*. Pozycja danego instruktora uzależniona jest od posiadania owych uprawnień. Niewielu mistrzów ma prawo do samodzielnego nauczania i egzaminowania w danej sztuce walki.

Relacje interpersonalne (dotyczy to sytuacji oficjalnych i nieoficjalnych, grup formalnych i nieformalnych) warunkowane są przez układ stratyfikacyjny i zależności pomiędzy osobami zajmującymi poszczególne pozycje. W sali treningowej (*dojo*) ćwiczą i podlegają interakcjom społecznym zespoły osób, które można przyporządkować do kategorii małej grypy społecznej. Badania socjometryczne, jak przeprowadzone przez Sterkowicza na grupie *hapkido*, wskazują na korelację pozytywnych wskazań z poziomem sprawności specjalnej¹⁴. To znaczy osoby o najdłuższym stażu treningowym, najwyższym stopniu i zwłaszcza największych umiejętnościach osiągają także w relacjach nieformalnych układów socjometrycznych najwyższą pozycję w grupie.

Można wyróżnić szkoły mniej i bardziej tradycjonalistyczne. Chodzi tu o stosunek do tradycji (wierny przekaz, modernizacje / modyfikacje / innowacje albo zupełne zerwanie z tradycją). Szkoły nauczające w sposób tradycyjny zawierają się w obszarze zakreślonym pomiędzy wskazanymi typami idealnymi czy też wzorcami modelowymi (ryc. 1). Wówczas nauczanie sztuki walki powiązane jest z realizacją określonego systemu edukacyjnego. Natomiast tam, gdzie programowo odrzuca się tradycje sztuk walki, jak w kick-boksingu, występują relacje typowe dla świata sportu. Czyli zachodzi interakcja trener – zawodnik. Tego typu relacja dominuje już np. w dzisiejszym *Bushu* – chińskim narodowym sporcie. Ale tu pozycja trenera jest wciąż jeszcze mocniejsza niż w klubach i szkołach sportowych krajów zachodnich.

Znacząca różnica zachodzi w przypadku stosunku do tradycji, który manifestuje się w postaci ceremoniału w sali ćwiczeń i relacji uczniów do nauczyciela. Szkoły wierne tradycji zachowują rozbudowany rytuał (etykieta *dojo* – jap. *reigi saho*), japońską terminologię, określone formy poruszania się w *dojo*, zachowania, zwracania się do współćwiczących, do starszych i instruktorów (zawsze z ukłonem). Student z niskim stopniem mistrzowskim nie zwraca się z pytaniem

¹⁴ S. Sterkowicz (2003), Sprawność specjalna a pozycja społeczna w grupie *hapkido*. W: W.J. Cynarski, K. Obodyński [red.], *Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki – koncepcje i problemy*, Rzeszów, ss. 79-83.

bezpośrednio do *hanshi*, lecz np. poprzez *kyoshi* (posiadacz 7-8 dan). Pozycja mistrza z wysokim stopniem jest porównywalna z pozycją biskupa w Kościele katolickim. Silny akcent na hierarchię przypomina relacje feudalne. Natomiast szkoły zmodernizowane preferują relacje znacznie zdemokratyzowane, a stratyfikacja i pozycje w grupie (szkole) są w dużym stopniu egalitaryzowane. Zwłaszcza Amerykanie preferują w swoich *dojo* relacje na „ty” lub po imieniu, bez tytułowania się wynikającego z hierarchii. *Sensei* pozostaje liderem danej szkoły, ale relacje z nim oraz pomiędzy uczniami są zwykle koleżeńskie, zwłaszcza przy małej różnicy wieku.

Ryc. 1. Obszar tradycyjnych relacji społecznych w szkołach sztuk walki (badania własne).

W tradycji japońskiej wśród dwóch ćwiczących zawsze jeden jest *senpai* (starszy) a drugi *kohai* (młodszy). Starszeństwo liczy się według stopnia, w drugiej kolejności według stażu z danym stopniem, w trzeciej – według wieku ćwiczących. Szkoły „japońskiego ducha” (także koreańskie) przestrzegają tego bardziej, natomiast szkoły ducha zachodniego – mniej lub wcale. To starszeństwo wynika pośrednio z relacji konfucjańskich – „rodziny kung-fu”, bardziej jednak z tradycji feudalnej.

Relacje w strukturach międzynarodowych

Oprócz małych szkół z jednym *dojo* i małych, lokalnych organizacji, istnieją duże organizacje, zrzeszające liczne osoby fizyczne lub stowarzyszenia z wielu krajów. W środowisku sztuk walki występują różne organizacje – jedno i wielostylowe, krajowe i międzynarodowe. Generalnie ranga organizacji wynika z jej wielkości i wieku (lata działalności, poziom zaawansowania procesu instytucjonalizacji). Natomiast indywidualną pozycję człowieka określa prestiż, wiedza i sława. Nazwisko jest marką, na którą adept, a później mistrz, pracuje przez całe życie. Przez jakąś głupotę i nieuczciwość można się zupełnie skompromitować

i utracić wypracowany przez lata autorytet. Szanowani są zwłaszcza ludzie zarówno w pełni kompetentni, jak i prezentujący wysoki poziom kultury i „duchowe mistrzostwo” na moralnej drodze sztuk walki.

W Europie i w skali międzynarodowej liczą się dopiero posiadacze najwyższych stopni (7-10 dan), toteż instruktorzy różnej rangi starają się zasłużyć na te stopnie, przyznawane już jako honorowe – za zasługi dla danej sztuki walki, szkoły i organizacji. Ci, którzy je osiągnęli, dbają o legitymizację swego mistrzostwa. W tym celu ogłaszane są osiągnięcia wyższych stopni i tytułów zarówno na stronach internetowych, jak i w prasie lub czasopismach specjalistycznych, popularyzatorskich¹⁵. Także w książkach o sztukach walki publikowane są certyfikaty, potwierdzające stopnie mistrzowskie uzyskane przez *sensei* Rolanda J. Maroteaux, Alaina Floqueta, Lothara Siebera¹⁶. Starojapoński termin *soke* określa lidera danej wspólnoty (szkoły, rodu, gminy)¹⁷. W sztukach walki odnosi się to do twórcy/założyciela lub sukcesora – spadkobiercy, strażnika tradycji, głównego mistrza danej szkoły. Jeśli szkoła jest sławna, jak działająca od XV wieku *Tenshinshoden Katorishinto-ryu*, to jej *soke* jest tym bardziej szanowany. Akurat w przypadku wymienionej tu szkoły *soke* nie jest głównym mistrzem, lecz seniorem kolejnej generacji rodu potomków mistrza-założyciela. A za nauczanie odpowiada w danym czasie wyznaczony przez *soke* mistrz-nauczyciel (*shihan*), np. Ritsuke Otake, Yoshio Sugino, 10 dan *kobudo*, *meijin* lub Yukihiro Sugino 9 dan *kobudo*, *hanshi*.

Pozycję mistrza w światowym środowisku sztuk walki współtworzy uznanie dla jego szczególnych osiągnięć, jak na przykład wyniki sportowe. Amerykański *karateka* Chuck Norris potrafił wygrać szereg turniejów, zanim zaistniał jako gwiazda kina sztuk walki. Wciąż jest on czynny jako nauczyciel sztuk walki i szanowany w środowisku specjalistów. Fenomenami wszechstronności są przykładowo dwaj tradycjoniści: *meijin* Minoru Mochizuki 10 dan (wysokie stopnie m.in. w *aikido*, *iaido*, *jujitsu*, *judo*, *kobudo*) i *hanshi* Patrick McCarthy 9 dan, posiadacz stopni mistrzowskich w *karate* i kilku innych sztukach walki. Tacy ludzie mogą się autorytatywnie wypowiadać o różnych sztukach walki, posiadając tę

¹⁵ Großmeister höchsten Grades. Auszeichnungen in der Karateschule Weitmann in Neuffen (2013), *Echo*, 28 lutego, s. 4; N. Ettlin (2013), Lothar Sieber (Meijin, 10. Dan) und Professor Dr. Wojciech Cynarski vom Idokan Polen verleihen den achten Dan und höchsten Lehrergrad Hanshi an Harald Weitmann sowie den ersten Großmeistergrad an Heiko Hofmann, *Neuffener Anzeiger*, nr 8; *Aiki Goshindo Kaishi* (2015), nr 68, ss. 18-19.

¹⁶ A. Floquet (1984), *La défense individuelle de soi-même on d'autrui*, Bulogne; R.J. Maroteaux (1993), *Takeda-ryu Jujitsu – Aikido*, Avignon; W.J. Cynarski (2009), *Sztuki walki – Idō i Idōkan*, Rzeszów, ss. 254-261.

¹⁷ W.M. Bodiford (2002), *Soke: Historical Incarnations of a Title and its Entitlements*, <http://www.koryu.com/library/wbodiford1.html> (dostęp: 11.08.2015).

praktyczną wiedzę. Z kolei zwolennik innowacyjnego podejścia do sztuk walki – *meijin* Lothar Sieber 10 dan – jest ekspertem *karate* i *jujutsu*, realnej samoobrony i kick-boksinu, a także sztuki dobywania miecza *iaido* i medycyny naturalnej powiązanej z praktyką sztuk walki.

Uznanie dla wybitnych przedstawicieli światowej społeczności sztuk walki wykracza znacznie poza dany styl i sztukę walki, poza kraj i krąg kulturowy pochodzenia. Ci wielcy mistrzowie często się znają, działając w tych samych lub współpracujących organizacjach. Niekiedy pełnią też w owych organizacjach ważne funkcje. Są to często jednocześnie autorytety wiedzy i moralności, sztuk walki i sztuki życia¹⁸. Kultura masowa doby kulturowej globalizacji sprzyja zwłaszcza tym osobom, które mocno promują się w mediach. Ale świat sztuk walki zna autentycznych mistrzów i ekspertów, ludzi o najwyższych umiejętnościach oraz wiedzy, i bardzo ich szanuje.

Dyskusja

Można sądzić, że zaproponowane wyżej trzy modele struktury i funkcjonowania grupy sztuk walki pomagają wyjaśnić zasady organizacji sztuk walki pochodzenia nie tylko chińskiego lub japońskiego, ale na przykład koreańskiego, wietnamskiego, filipińskiego, malezyjskiego, indonezyjskiego. Nieco inną specyfikę wykazują sztuki walki Tajlandii, Birmy, Laosu i Kambodży¹⁹. Ale jest to model zbliżony – zwykle najlepszy uczeń zostaje kolejnym mistrzem-nauczycielem. Oprócz struktury społecznej tworzonej wewnątrz organizacji sztuk walki możemy analizować strukturę społeczną osób uprawiających sztuki walki według ich pochodzenia społecznego, wykonywanego zawodu lub wykształcenia. *Judo*, *karate* i kolejne sztuki walki, a także szermierka (zarówno historyczna, jak i sportowa) rozwijały się w Polsce i na świecie głównie w środowiskach akademickich, uprawiane przede wszystkim przez studentów i osoby z wyższym wykształceniem²⁰. O ile siłowe sporty walki z bezpośrednim bliskim kontaktem (boks, zapasy) preferowane były zwykle przez niższe warstwy społeczne, to sztuki walki (*aikido*,

¹⁸ R. Habersetzer (1999), *Bu-Do: Schule des Lebens!? Do als Weg des Krieges oder Weg des Friedens? Budo Karate*, nr 9, ss. 6-8.

¹⁹ Ch. Gomaratut (2011), *Muai-Thai: The Art and Science of Thai Traditional Self Defense*. W: W.J. Cynarski [red.], *Selected Areas of Intercultural Dialogue in Martial Arts*, Rzeszów, ss. 123-136.

²⁰ W.J. Cynarski (2000), *Budō jako sport akademicki. Uwarunkowania społeczno-kulturowe*. W: Z. Dziubiński, B. Gorski [red.], *Kultura fizyczna studentów w okresie transformacji szkolnictwa wyższego w Polsce*, Warszawa, ss. 212-220.

kendo) uprawiane były najchętniej przez reprezentantów warstw wyższych²¹, co wynika z przekazywanego tu w rodzinach kapitału kulturowego, w tym hierarchii wartości. Podobnie w ich historycznym rozwoju sztuki walki uprawiane były przez stan rycerski (Europa) i kultury wojowników, jak *bushi* w Japonii²², kastę *kshatriya* w Indiach i temu podobne. Przez wieki, a niekiedy także obecnie, następował tu tzw. przekaz generacyjny – z ojca na syna. Niektóre sztuki walki uprawiane były jedynie w ramach poszczególnych rodów lub w ekskluzywnych, elitarnych kręgach.

Natomiast obecnie, „w dobie globalnej popularności azjatyckich, ale także zachodnich (europejskich) sztuk walki, pozycja w środowisku sztuk walki nie jest uzależniona od pochodzenia społecznego. Aczkolwiek pochodzenie z rodziny samurajskiej lub szlacheckiej może w jakiś sposób ułatwiać osiąganie sukcesów w drodze sztuk walki. Bardziej jednak przez dziedziczony etos, niż łatwiejszą dostępność do elitarnych niegdyś sztuk walki”²³. Najnowsze badania wskazują, że azjatyckie sztuki walki uprawiane są dziś w różnych kręgach kulturowych przez przedstawicieli różnych warstw społecznych i zawodów, bez względu na rasę, wyznanie, płeć, pochodzenie i wykształcenie²⁴.

Podsumowanie

Wyszczególniono trzy modele struktury i funkcjonowania grupy sztuk walki – rodzinę *kung-fu*, *ryu-ha* w Japonii i „japońską szkołę”. Dotyczy to odpowiednio – relacji w szkole tradycji chińskiej, systemu *menkyo* klasycznych szkół japońskich i nowego *budo* z systemem *kyu-dan*. Inne sztuki walki, na przykład pochodzące z Azji południowo-wschodniej, naśladują te właśnie modele. Tradycyjnie zorientowane szkoły zachowują relacje zbliżone do opisanych tu trzech modeli. W sztukach walki przeistaczających się w sporty walki pozycja i rola mistrza zamienia się w trenera. Pozycję mistrza w światowym środowisku sztuk walki współtworzy uznanie dla jego szczególnych osiągnięć, wszechstronności, posiadanych stopni i tytułów mistrzowskich. Uznanie to wykracza wówczas znacznie poza dany styl i sztukę walki, poza kraj i krąg kulturowy pochodzenia. Sprzyja temu kultura masowa doby kulturowej globalizacji.

²¹ B. Kunicki (1995), *Struktura klasowa a kultura fizyczna*. W: Z. Krawczyk [red.], *Socjologia kultury fizycznej*, Warszawa, s. 175.

²² K. Mauer (1981), *Die Samurai. Ihre Geschichte und ihr Einfluß auf das moderne Japan*, Düsseldorf – Wien; O. Ratti, A. Westbrook (1997), *Sekrety Samurajów. Studium o japońskich sztukach walki*, Bydgoszcz; S. Mol (2002), *Japońskie sztuki walki. Przewodnik po koryū jūjutsu*, Bydgoszcz.

²³ W.J. Cynarski (2013), *Stratyfikacja społeczna w sztukach walki*, dz. cyt.

²⁴ Por. R. Llopis-Goig (2015), dz. cyt.; W.B. Messaoud (2015), dz. cyt.